

Vad är ett kön?

Om sex transsexuella mäns syn på kön/genus och identitet

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA, vt 2002
B-uppsats i genusvetenskap
av Sabina Gillsund
Handledare: Git Claesson-Pipping

Innehåll

Några förkortningar och begrepp.....	2
1. Inledning	2
2. Syfte, frågeställningar och begränsningar.....	2
3. Material och metod	
3.1 Informanterna	3
3.2 Tillvägagångssätt	4
3.3 Litteratur	4
4. Begrepp och teori	4
4.1 Identitet	4
4.2 Transsexualism	5
5. Analysen	
I	
5.1 Vanliga män/ovanliga transsexuella?	6
II	
5.2 Är den manliga könsidentiteten är medfödd?.....	8
III	
5.3 Vad är ett kön?	11
IV	
5.4 Kroppen	13
V	
5.5 Transsexualism vs. konstruktivism	16
6. Sammanfattning och avslutande diskussion	
6.1 Sammanfattning av resultat	17
6.2 Teori vs verklighet	18
6.3 Diskussion om ämnet och materialet.....	19
Käll- och litteraturförteckning	20

Några förkortningar och begrepp

TS = transsexuell

FTM-TS = kvinna-till-man transsexuell

MTF-TS = man-till-kvinna transsexuell

Genetisk man = en biologiskt född man med manlig könsidentitet.

1. Inledning

Det finns som jag ser det i motsättning mellan fenomenet transsexualism och genusvetenskap. Om allting handlar om uppväxt och sociala konstruktioner borde man rimligtvis inte kunna känna sig som det motsatta könet. Jag har saknat en problematisering kring detta fenomen inom genusvetenskapen. Queerteorin tycks dock ha öppnat upp intresset för frågor kring könsöverskridande beteende, men det är tveksamt i vilket syfte. Transsexuella har ofta använts som bevis för att könet är en social konstruktion. De har också blivit anklagade för att upprätthålla dikotomin man/kvinna och bekräfta könsstereotyper. Just FTM har även blivit beskyllda av lesbiska radikalfeminister för att de sviker sitt kön. Kort sagt, transsexuella personer tycks användas för att bevisa en rad olika teorier om kön men de kommer alltför sällan själva till tals. Jag har därför velat göra en analys av några transsexuella mäns syn på kön/genus. Jag tänker att deras upplevelser av att ha ”levt i fel kropp” kanske, men inte självklart, har gett dem ett annat perspektiv på genusfrågor. På grund av att transsexuella personer ofta använts för att bevisa teorier om hur kön konstrueras har det utvecklats en ganska hetsig diskussion mellan transsexuella teoretiker och icke-transsexuella teoretiker. Jacob Hale har därför publicerat ett antal föreslagna regler för icke-transsexuella som skriver om transsexualism¹ (Halberstam, 1998:145). Fast denna uppsats baseras på skriftliga intervjuer med sex transsexuella män anser jag reglerna vara värdefulla då jag menar att ingen icke-transsexuell fullt ut kan förstå hur det känns att vara transsexuell.

2. Syfte, frågeställningar och begränsningar

Syftet med uppsatsen är att analysera hur några transsexuella män i olika åldrar ser på kön/genus och identitet. Jag har i första hand koncentrerat mig på deras åsikter, men jag

¹ Finns att läsa på Rfts (Riksförbundet för transsexuella) hemsida: <http://www.rfts.a.se/writingrules.html>

upplever att det ofta är svårt att avskilja åsikter och upplevelser ifrån varandra. En persons åsikter är självklart påverkade av hennes upplevelser, men även tvärt om. För att tydliggöra och avgränsa syftet har jag följande frågeställningar; Är den manliga könsidentiteten den viktigaste identiteten för informanterna? Hur ser de på kön, konstruktivistiskt eller essentialistiskt? Hur tar sig upplevelsen av att tillhöra det motsatta könet i uttryck? Vad tycker de om genusvetenskap/feminism? Denna uppsats avser inte teckna någon generell bild av informanternas TS-historia, utan söker snarare svara på om/hur deras speciella bakgrund kan ha påverkat deras åsikter om kön/genus och identitet. Jag vill påpeka att denna uppsats inte heller gör anspråk på att förklara vad transsexualism beror på eller hur det uppkommer.

3. Material och metod

3.1 Informanterna

Mitt material består av intervjuer med sex stycken transsexuella pojkar/män i olika åldrar. För att förtydliga vissa resonemang har jag även använt mig av några intervjuer med transsexuella personer från olika tidningar. Informanterna fick jag kontakt med via en fd. transsexuell man som jag tidigare hört ett föredrag av och genom en svensk hemsida på nätet för FTM-TS². När jag sökte informanter hade jag en ganska vid definition av begreppet FTM-TS. Jag satte upp som kriterium att man själv definierar sig som ts-man eller bara man. Ett annat grepp hade varit att endast intervjua personer som är under behandling eller som avslutat behandling (alltså personer som fått *diagnosen* transsexualism). Om jag hade velat undersöka till exempel hur behandlingen för transsexuella ser ut, deras komma ut process, omgivningens reaktioner eller hur självförtroendet eventuellt förbättrats efter behandling hade det varit betydelsefullt att informanterna befunnit sig på ungefär samma stadium i ts-processen. Mitt syfte motiverar dock inte nödvändigheten av att informanterna befinner sig på samma stadium och på grund av den vida definitionen har de som ställt upp kommit mycket olika långt i sin behandling/process. Två stycken har ej kommit till utredning ännu (D och F), två har träffat utredaren ett par, tre gånger (A och E), en är färdig C) och en är färdig sånär som på en operation (B). Jag utesluter inte möjligheten att det stadium man befinner sig i kan ha betydelse för ens tankar och åsikter om kön/genus och identitet. Det är dock inte något som jag

² TS Brotherhood: <http://www.geocities.com/tsbrotherhood>

själv haft tid eller möjlighet att analysera i denna uppsats. Transsexualism är ingen identitet (se del 1) utan betraktas här snarare som ett tillstånd som kräver behandling, om än ett konstruerat tillstånd. Det är därför problematiskt att tala om *transsexuella* i pluralis. Trots det betraktas FTM-TS här i viss mån som en grupp vilka delar en speciell bakgrund. Det är dock viktigt att komma ihåg att informanterna inte är representativa för andra transsexuella utan endast för sig själva.

3.2 Tillvägagångssätt

Från början var det tänkt att intervjuerna skulle genomföras live, men då två av de som svarat bodde utanför Stockholmsområdet och ytterligare en inte ville träffa mig på grund av anonymitetsskäl beslutade jag mig för att genomföra alla intervjuerna skriftligt. Jag skickade via mail ut mina frågor (finns som bilaga) tillsammans med ett brev där jag förklarade att de skulle försöka svara så utförligt som möjligt men det inte var meningen att det skulle ta längre tid än två timmar. Jag påpekade också att det inte finns några ”rätta svar”, utan att det var just deras egna åsikter jag ville höra. Svaren jag fick in var av väldigt varierande längd, allt från en till sex sidor. Jag har utifrån de skriftliga intervjuerna gjort en form av kvalitativ textanalys, där jag fokuserat på informanternas argumentation.

3.3 Litteratur

Det finns bra och uttömmande litteratur om fenomenet transsexualism, dock är större delen av den litteratur som jag har hittat skriven inom psykologiområdet. Jag har haft svårt att hitta, framförallt svensk litteratur som behandlar ämnet ur ett konstruktivistiskt/genusvetenskapligt perspektiv. Oavsett om man har ett konstruktivistisk eller essentialistiskt synsätt tycker jag dock det är viktigt att beskriva transsexualism med deras – i den mån man kan säga *deras*, transsexuella utgör ju ingen homogen grupp – egna ord. Därför har jag använt mig mycket av Riksförbundet För Transsexuellas hemsida³ när jag redogjort för vad transsexualism är för något nedan.

³ <http://www.rfts.a.se>

4. Begrepp och teori

4.1 Identitet

Identitet är inget klart och tydligt begreppet utan kräver en närmare definition. Pia Lundahl tar i sin bok *Lesbisk identitet* (Lundahl, 1998) upp några viktiga utgångspunkter för hur identitetsbegreppet skall förstås ur ett konstruktivistiskt och queerteoretiskt perspektiv. För det första är identiteter beroende av vilka representationer som finns tillgängliga. Identiteten ”man” skapas i förhållande till representationen av ”mannen”. Med hjälp av identiteter lokaliseras man sig i samhället i förhållande till andra individer, grupper och institutioner. Identiteter är således ett sätt att förhålla sig till andra och definierar en som tillhörig/icke-tillhörig. På det sättet innebär identiteter både möjligheter och begränsningar.

Identitetsformeringen betraktas ur detta konstruktivistiska synsätt som något ständigt pågående, snarare än en färdig process som avslutas vid en särskild punkt. I den pågående processen måste individen hela tiden stämma av identiteten mot de förändringar som de tillgängliga representationerna genomgår. Att vara man idag innebär inte samma sak som det gjorde att vara man vid förra sekelskiftet. En viktig sak i formerandet av identiteter är vägen genom *de andra* genom vilken jaget skapas. Identiteter blir på så vis till i förhållandet till det man *inte* är. Identiteten ”man” är alltså en fråga om att inte vara ”kvinna” (Lundahl, 1998:18-20).

Det konstruktivistiska synsättet innebär också att skillnader, mellan till exempel man/kvinna, homo/hetero, natur/kultur inte är några av naturen givna skillnader, de betyder inget *i sig*. Dessa begrepp måste istället betraktas som sociala och kulturella skapelser uppkomna och knutna till en särskild kontext (ibid, 132). Det är här värt att understryka att det konstruktivistiska synsättet inte innebär att identiteter är något vi kan ta av och på. Att identiteter inte är av naturen givna eller är uttryck för någon essentiell kärna i individen innebär inte att vi kan välja identitet på samma sätt som vi väljer vilka kläder vi ska ta på oss på morgonen. Ett konstruktivistiskt synsätt söker snarare visa vilka *begränsningar* som finns för vad man kan erfaras, vilka representationer som finns tillgängliga och därmed vilka identiteter som är möjliga att skapa. Enligt Lundahls tolkning av Judith Butler är det konstruktivistiska synsättet oförenligt med tanken om ett fritt väljande subjekt. Vad som är viktigt är dock att

inte blanda ihop konstruktivismens betonande av gränser med den biologiska eller psykologiska essentialism som hänvisar begränsningarna till människans inre natur (ibid, s 216).

4.2 Transsexualism

Transsexualism är ett tillstånd som innebär att man uppfattar sig tillhöra det motsatta könet. Själva begreppet har en ca 50-årig historia, D O Cauldwell amerikansk medicin- och sexologiforskare, är den som sägs ha myntat det. Den amerikanska läkaren Harry Benjamin är dock den som oftast förknippas med termens popularisering, som började i och med hans bok *The Transsexual Phenomenon* som kom 1966 (Ekins R & King D, 2001). Han var bland de första som menade att könsbyte, dvs. medicinsk och kirurgisk behandling, var den enda effektiva och adekvata behandlingen för människor som led av syndromet (Wickman, 2001:27). Sverige var 1972 det första land i världen att göra könsbyte möjligt rent juridiskt. Sedan dess regleras könsbyte av en särskild lag och även om metoderna delvis har förbättrats är huvuddragen i behandlingen desamma nu som då (Landén 2001a). Innan behandling kan påbörjas måste en omfattande psykologisk och medicinsk utredning genomföras. Utredningen skall bland annat fastställa att kriterierna för diagnosen transsexualism är uppfyllda, att patienten inte lider av någon annan psykisk sjukdom, samt utesluta att begäran om könsbyte inte (enbart) beror på missbildade könsorgan. Andra steget i utredningen är att patienten skall komma ut för sina närmaste sedan leva i sin rätta könsroll så gott det går. Ungefär ett år efter att utredningen startat får patienten påbörja behandling med det upplevda könets könshormoner. Prövotiden i det upplevda könets könsroll brukar vara ca ett år, därefter kan ansökan om könsbyte lämnas in till Socialstyrelsen. Efter det följer den kirurgiska behandlingen. Det är viktigt att komma ihåg att transsexualism inte har någonting med sexualitet att göra. Transsexuella personer kan vara homo-, hetero-, bi- eller asexuella (*Myter och missförstånd kring transsexualism*, Rfts,1997). Transsexualism får heller inte förväxlas med intersexualitet⁴. En transsexuell person tillhör biologiskt sett det ena eller det andra könet, men den mentala könsidentiteten stämmer inte överens med det biologiska könet. Transsexualism blandas ibland även ihop med transvestism. Transvestism betyder ”viljan att

klä sig i det motsatta könets kläder” och transvestiter har oftast ingen önskan om att förändra sitt biologiska kön (*Utredningen av transsexuella i Sverige*, Rfts,1997)

5. Analysen

5.1 Vanliga män/ovanliga transsexuella?

Som jag skrev ovan betraktas transsexualism i Sverige som en sjukdom. Trots det talar man ibland om ”transsexuella personer” som om de utgjorde en speciell grupp med särskilda intressen och egenskaper. Man talar om transsexualism som en identitet. Det faktum att det finns flera mailinglistor och hemsidor för både FTM-TS och MTF-TS visar att transsexuella på många sätt kan betraktas som en grupp och att många finner stöd i att ha kontakt med andra transsexuella. B säger att det i politiska/identitetsstärkande sammanhang finns en poäng i att definiera sig som f.d. transsexuell eller FTM-TS. De flesta av informanterna väljer dock att inte kalla sig transsexuella utanför TS-sammanhang. De verkar vara överens om att transsexualism inte är en identitet. C skriver:

Transexuell är en diagnos. Det är en psykiatrisk sjukdomsdiagnos. Man är INTE sin diagnos. [...] Nu ploppar det upp lite här och var, individer som kallar sig TS. Jag har fått frågeställningar som ”Är jag möjligen TS?” Vadå TS tänker jag? Du är väl för helvete en individ, en människa, en själ!! Möjligen har du sjukdomen Transexuell och det finns behandling, men du är inte sjukdomen.

Ett annat faktum som bekräftar att transsexualism inte bör betraktas som en identitet är att den behandling transsexuella går igenom just syftar till att de inte bara mentalt utan även utseendemässigt och kroppsligt skall tillhöra det upplevda könet. Behandlingen syftar alltså till att de inte längre skall kännas sig transsexuella. Transsexuella personer tycks ofta uttrycka en vilja om att försvinna in i massan av vanliga kvinnor och män⁵. Av informanterna är det bara E och D som inte kallar sig enbart för män. E, som bara träffat sin utredare två gånger identifierar sig själv som ts-kille och D, som inte kommit till utredning ännu känner sig ena dagen som en kille, och andra dagen som en butch, varför han helst kallar sig för transperson. F, som inte heller påbörjat behandling än kallar sig helst bara för ”person” eller ”människa”. Det är han inte ensam om. Flera stycken är måna om att framhäva att de inte enbart är kön. C påpekar att han i första hand är människa:

⁴ Personer som fötts med oklar könstillhörighet, dvs att det vid födseln inte utifrån biologiska fakta gick att fastställa om barnet var pojke eller flicka.

I första hand är jag dock en människa, en individ med en kropp och själ.

Lite senare uttrycker han även att könsidentiteten betyder för mycket i vårt samhälle:

Könsidentiteten är endast en del av hela identiteten, men det görs en sådan otroligt stor affär av det.

För mig som icke-transsexuell kan detta på ett sätt tyckas något förvånande. Jag hade föreställt mig att de skulle framhäva den manliga könsidentiteten mer. Pia Lundahl beskriver i *Lesbisk identitet* hur kvinnorna talar emot beskrivningen av lesbiska kvinnor som annorlunda heterosexuella kvinnor (Lundahl 1998:220). Även om transsexualism inte är en identitet finns det bilder av hur en människa som har sjukdomen/tillståndet transsexualism är och beter sig. Till exempel kan det finnas en uppfattning om att transsexuella är ovanligt fixerade vid sin könsidentitet och också att de förstärker könsstereotyper, mer än vad andra människor gör. När informanterna talar om att de vill framhäva att det är människor, att de inte i första hand är kön tolkar jag det, i likhet med Pia Lundahl, det som att informanterna talar *emot* beskrivningen av den transsexuelle. De vill visa att transsexuella inte är mer kön än andra, att de också har andra identiteter och att de först och främst är människor.

Det finns även en bild av transsexuella personer som avvikande och konstiga, varför även talet om att de är *vanliga* pojkar/män den kan ses som att de *talar emot* beskrivningen av den transsexuelle. De anser å ena sidan att de delvis har andra erfarenheter och en annan uppfostran än genetiska män. Deras speciella bakgrund har gjort dem mer utsatta och ifrågasatta än genetiska män, A skriver:

Killar tar ofta för givet att de är killar, och att de har rätten att vara det. Jag måste slåss för rätten att vara det.

Å andra sidan kan de på ett ideologiskt plan inte se någon skillnad mellan dem själva och genetiska män. C skriver att han visserligen har erfarenheter av att vara utsatt, men att alla individer är olika och att genetiska män kan ha varit utsatta på många andra sätt. B skriver att hans bakgrund ibland kan få honom att känna sig ”falsk”, men att känslan blir svagare ju längre tiden går och ju bättre hans kropp ser ut. Nuförtiden ser han i princip ingen speciell skillnad:

På ett ideologiskt plan ser jag ingen skillnad mellan mig och en kille som fötts utan t.ex. underben. Vi behöver både protes men det fungerar okey med protes.

⁵ Vanlig används här i betydelsen en person med icke-transsexuell bakgrund. Jag vill påpeka att jag inte ser transsexuella män som mindre riktiga eller äkta jämfört med genetiska män.

Informanterna framhäver alltså dels att de främst är människor och inte kön, dels att de är vanliga män, dvs. det är inte någon skillnad mellan dem och genetiska män. Det kan dock vara värt att påpeka att alla FTM-TS inte uttrycker en vilja om att försvinna in i mängden av ”vanliga” heteromän. Alex säger såhär i en intervju i tidningen zon:

Tanken på att tillhöra någon slags heterocommunity skrämmer skiten ur mig. Jag och min flickvän är en del av Sveriges queer community, det är den enda tillhörighet som känns viktig (Gradin 2000:48).

5.2 Är den manliga könsidentiteten medfödd?

Som vi skall se är ordet könsbyte egentligen ett vilseledande ord om man skall tolka informanternas berättelser. Ett bättre uttryck är könskorrigering. Ingen av informanterna anser sig ha ”bytt kön”. Bortsett från E, som främst ser sig som ett mellanting, upplever alla informanterna det som att de alltid varit män, även om A hellre kallar sig pojke:

Jag har alltid varit pojke. När jag fått kroppen rätt så kan jag äntligen ta det slutliga mognadssteget och växa upp till man. Man kan ju inte vara man förrän man fått skägg, eller hur ;)

Resonemanget om att könsidentiteten inte är allt återkommer. C upplever sig precis som de övriga alltid ha varit man, men han vill påpeka att könsidentiteten inte är allt. Den manliga könsidentiteten är på sätt och vis sekundär. Att vara tillfreds med sin könstillhörighet är ett grundläggande kriterium för att kunna trivas tillvaron, men när man väl är det betyder inte könsidentiteten mer för en fd transsexuell än för någon annan. C skriver:

Inuti har jag väl alltid varit kille, bekymret var bara att det var en lång process att få vara en utifrån sett också. Då menar jag att få ett korrekt personnummer, att skulptera om kroppen en smula samt bli betraktad som kille. Frågan är ytligt ställd. Jag har alltid varit en människa, men var tvungen att vidta vissa åtgärder för att bli mer mig själv.

Känslan av att vara man har inte alltid varit tydlig och ibland har ett par av informanterna snarare känt sig som ett mellanting. De som inte varit medvetna hela livet om att de varit killar har alltid vetat att de varit annorlunda, att de inte varit några ”vanliga” flickor. D förklarar att även fast han inte alltid varit medveten om att han varit pojke så har han ibland gjort vissa saker ”för att killarna fick det”. Känslan av att vara annorlunda har ofta tagit sig i uttryck genom att man inte kunnat identifiera sig med de andra flickorna. Många av informanterna har varit pojkflickor när de var mindre. Att vara pojkflicka beskrivs som något som handlar mest om beteende, men ibland handlar det även om att de utseendemässigt såg ut som pojkar. För de

flesta handlar känslan av att inte vara någon vanlig tjej främst om att de identifierade sig med andra killar; de lekte med killarna, kom bättre överens med killarna, hade samma humor som killarna och kände ofta förakt för typiska tjejgrejer. De förstod sig ofta inte på tjejer och tyckte det var trist med Barbie, kläder och mode. De var hellre ensamma och byggde kojor, klättrade i träd, slogs med svärd och lekte krig. B skriver:

Jag vägrade hoppa hopprep eller tvist, tyckte det var löjligt och jag var bäst i att klättra i träd. Jag var hellre hund i rollekar och teateruppsättningar i lågstadiet än hade någon kvinnlig roll. Jag förstod inte varför mina klasskamrater blev så till sig för att pojkarna kom in i omklädningsrummet och tittade, själv tog jag inte ens en handduk kring mig när de kom. Jag lärde mig inte att reagera enligt normen i sådana situationer förr än i tioårsåldern. Jag hade ingenting till övers för dockor, sömnad (även om jag är en hygglig skräddare idag☺) eller barn som liten. Min bästis gillade allt sånt så jag antar att vi kompromissade en del. Som tonåring kände jag samma förakt för allt som hade med matlagning, smink, fnitter och prat kring killar, mode, discodans, utseende etc. att göra.

Många av informanterna har när de var mindre också känt en orättvisa över att inte ha samma rättigheter som killarna. C blev vid 6-7 års ålder medveten om att han biologiskt sätt inte var kille och vad det innebar:

Den skillnad jag märkte först var inte den biologiska skillnaden, utan skillnader i vad killar fick göra respektive vad tjejer fick göra. Tex. ville min mamma att jag skulle ha långt hår vilket jag tyckte var krångligt. Särskilt när pojkar i samma ålder kunde få ha kort hår. [...] Sedan förstod jag ju anatomiska skillnader och tyckte det var irriterande att inte kunna stå och kissa, som andra pojkar gjorde.

För F innebar upptäckten av att han var tjej en enorm besvikelse:

Jag minns att det var min största bedrövelse i livet, men jag trodde det var så det var att vara tjej, att alla tjejer kände så.

Den manliga könsidentiteten har skapats i relation till *de andra* – tjejerna. Det är dock inte alltid skillnaden mellan pojkar och flickor uttrycks just i termer av skillnad. Många skriver också om samhörigheten med andra män, vilket som jag tolkar det, ofta underförstått står för skillnaden mellan dem och kvinnor. Att informanterna upplever könsidentiteten som medfödd blir också tydligt då de skriver om hur det tidigare, alternativt nu pågående, livet i en kvinnlig kropp har påverkat dem som män. Alla informanterna tycks vara överens om att en stor del av det vi kallar kön är socialt konstruerat, dock verkar det inte finnas några tvivel om att den sociala könsrollen appliceras på *något*. Detta något kan man kalla för den inre, mentala könsidentiteten. För några av informanterna är det viktigt att skilja dessa två saker åt, de vet till viss del hur det är att leva i en kvinnlig könsroll, men de vet inte hur det är att ha en

kvinnlig mental könsidentitet. B skriver om hur han blivit påverkad av att leva i en kvinnas kropp:

Jag vet hur det är att leva under ett patriarkalt förtryck, delvis. Visserligen kunde jag inte identifiera mig med tjejer som berättade om hur de var rädda för män eller kände sig förtryckta på olika sätt men jag både såg och kände hur det såg ut även för min egen del. Fast jag såg mig aldrig som förtryckt för egen del men kunde känna för dem som sade sig vara det. Men vad det innebär att **vara** kvinna vet jag inte, bara hur könsrollen ser ut.

Som vi ser återkommer här även upplevelsen av att inte kunna identifiera sig med tjejer, dvs *de andra*. Att B resonerar som han gör, kan bero på att han nästan är färdig med sitt könsbyte. F som inte har börjat ta manliga könshormoner än, tänker delvis på ett annat sätt. Han skriver liksom B om det sociala, att han lärt sig hur en del kvinnor tänker eftersom han varit med dem i sammanhang där biologiska män inte har tillträde (omklädningsrum t.ex.). Men han skriver även om hur det rent biologiska kan ha påverkat honom:

Jag vet inte om man kan dra dessa paralleller, men se hur kastrerade djurhannar påverkas, inte bara fysiskt, men rent mentalt påverkas dom mycket, det beror på att hormonflödet ändras. Jag tror det är ungefär samma med oss, eftersom vi har en kvinnas hormonnivåer kanske vi blir lite ”mjukare”. Dock så bidrar detta till känslan av obehag efter som det inte ”stämmer” med den man är.

E resonerar lite annorlunda. Han ser sig främst som ett mellanting och menar att han upplevt hur det är att vara människa både som kvinna och som man. Det kan tolkas som att han har en konstruktivistisk syn på kön. Det skulle också kunna tolkas som att han liksom de övriga främst syftar på det sociala, hur han blivit bemött och vilka begränsningar och möjligheter han erfarit som kvinna respektive man. I stort sätt har informanterna ändå en relativt essentialistisk syn på kön. Pia Lundahl skriver att utgångspunkten att våra identiteter, och då även våra kön, är socialt, kulturellt och historiskt bestämda ofta står i motsättning till hur individer själva upplever sitt kön. Informanterna talar om att de alltid varit män, som att det finns något sant, inre, snarare än att tala om könsidentiteten som en tidsbestämd konstruktion (Lundahl, 1998:221). Jag tror att tron på det autentiska, inre jaget ofta hänger ihop med missförståndet att icke-biologiska förklaringar till identitet och kön innebär att vi kan *välja* vår könsidentitet och sexualitet hur som helst. Det som inte ges biologiska förklaringar verkar också ofta ses som något som inte är värt att ta på allvar eller respektera. Den biologiska förklaringsmodellen innebär att individen inte kan hjälpa att han/hon blivit som han/hon blivit. Den konstruktivistiska förklaringsmodellen tycks innebära det motsatta, dvs. att individer får

skylla sig själva för att de blivit som de blivit. Detta illustreras tydligt i Mikael Landéns avhandling *Transsexualism* (Landen, 2001b) där han bl.a. undersökt attityderna gentemot transsexualism bland svenska invånare. Hans resultat visar att män har en mer restriktiv syn än kvinnor och att äldre har en mer restriktiv syn än yngre. Intressant nog tycks den viktigaste faktorn för en toleranter syn vara en föreställning om att transsexuella är födda sådana. Det framstår alltså som om icke-biologiska faktorer innebär att transsexuella får skylla sig själva och inte är värda respekt. Föreställningen att konstruktivism innebär att allt är individens val är påtagligt stark. Lundahl för också ett resonemang om detta. Hon skriver att utan en autentisk och i kroppen/biologin förankrad homosexualitet uppfattar man ingen grund för en homosexuell identitet och utan den homosexuella identiteten ingen grund för homosexuellas rättighetskrav. Detta kan jämföras med hur transsexualism måste förklaras med biologi för att de ska få rätt (både inför sig själva och inför andra) att byta kön, få rätt att iträda en ny könsidentitet och respekteras för den nya könsidentiteten (Lundahl 1998:68-69)

5.3 Vad är ett kön?

Identiteter innebär möjligheter, de får en att känna sig tillhörig en grupp. Den könskorrigeringens behandling har som mål att FTM-TS skall känna sig tillhöriga gruppen män. Men att identiteter samtidigt kan kännas tvingande och instängda vittnar några av informanterna om då de skriver att könsroller ofta kan vara begränsande. Trots att, som vi nyss konstaterat, mina informanter har en essentialistisk syn på kön tycks det även som om upplevelsen av att ha varit född i fel kropp gjort att de blivit medvetna om att en stor del av könet är socialt konstruerat. A skriver:

[...] jag umgås i en krets där det är lika vanligt för killarna att ha långt hår och kjol som det är för tjejerna att ha det. Det är till och med **fler** killar som är långhåriga. Det enda som riktigt slår mig, det är skägg. Det finns inga tjejer ens i min bekantskapskrets som har skägg, speciellt bockskägg. Beteendemässigt tror jag inte det finns särskilt mycket som skiljer alls. En del är feminina, med mjukt kroppsspråk, medan andra är maskulina och högljudda, oavsett kön.

A skriver senare att han inte vet hur samhällets manlighetsideal ser ut men han verkar vara medveten om att han själv har andra ideal. Han framhäver flera gånger att det inte är någon skillnad på män och kvinnor och att den socialt konstruerade skillnad som finns idag bör minskas. När han skriver om sina egna manlighetsideal uttrycker han att det viktigaste mentalt sätt för en man är att han skall klara av allt som en kvinna klarar. Han skall inte sky tex. barnpassning, matlagning och tvättning bara för att det är ”tjejgöra”. De övriga informanterna

tycks också vara överens om att manligheten till stor del är socialt konstruerad. Flera stycken skriver att manligheten mest handlar om attityd och de uttrycker även att könsroller är begränsande. Nästan alla kan se flera begränsande sidor av mansrollen. Det handlar främst om att män inte får visa känslor och att de inte får vara fysiska med sina kompisar, dvs. kramas och pussas med dem.

En sak som jag själv funderat på är huruvida androgynitet, eller möjligheten att det skulle finnas flera kön än två är en hotande tanke för transsexuella. Eftersom känslan av att vara född i fel kön som vi tidigare sett tycks handla mycket om att inte kunna identifiera sig med tjejer, dvs. de andra, menar jag att idén om flera kön skulle kunna tänkas vara hotande då det i en värld med tio kön inte på samma skulle gå att känna ”jag är inte det ena –alltså är jag det andra”. Eftersom jag tror att det råder en föreställning om att transsexuella är personer som endast är ovanligt fixerade vid sin könsidentitet tänker jag att androgynitet skulle kunna användas (jag tror för övrigt att det konsekvent används) som argument emot någon som bestämt sig för att ”byta kön”. Min föreställning är att många icke-transsexuella (inklusive mig själv) funderar över att varför transsexuella inte kan vara kvar i sin ursprungliga kropp och istället vara lite mer androgyna. Det är en fundering som jag nu börjat tycka är väldigt trångsynt. Främst för att transsexuella INTE har någon skyldighet att vara könskrigare mer än någon annan. Del LaGrace Volcano uttrycker det såhär i en intervju i tidningen zon:

Jag begär inte av mina närmaste, vanliga heterosexuella icke-transsexuella, att de ska vara könskrigare, så varför skulle jag kräva det just av alla transmänniskor eller av alla homosexuella? För att lära sig räkna förbi TVÅ – man, kvinna – måste man genomgå en omprogrammeringsprocess. Vi har blivit hjärntvättade att tro att det bara finns två kön, två sexualiteter, det gäller transpersoner och ickeheterosexuella likaväl som andra. (Gradin, 2000:46)

Som en av informanterna vittnar om nedan kan det också vara väldigt svårt att vara mittemellan. Att man själv är transsexuell betyder däremot inte att man inte tror att det kan finnas andra könsidentiteter än kvinna och man. B skriver:

Jag vet också hur enormt stor del av det vi kallar kön som är en ren social konstruktion och att det ändå finns något essentiellt som får oss satt känna oss som män, kvinnor, man/kvinnor eller neutrer. [...] Vad sen en person med neutral eller dubbel könsidentitet har för kropp eller vad han/hon /en väljer att göra för att framhäva sin upplevda könsidentitet borde inte vara någon annan människas bekymmer. Och visst, det blir problem med att bemöta dem korrekt, hur förhåller man sig till någon som vill bli bemött som både man och kvinna, samtidigt, eller hur vet man när en person vill bli bemött som man eller kvinna? För att inte tala om den som helst vill bli behandlad som neutrum...

D, som är androgyn själv, skriver om just detta:

[...] med tanke på att jag är androgyn själv.. oftast.. så kan ja ju säga att det är jobbigt.. eftersom folk blir förvirrade å inte vet hur dom ska handskas med en.. å då kan man förlora en kanske blivande vän eller så..

Även om ingen av informanterna direkt uttrycker någon tro på fler könsidentiteter än två är de flesta överens om att androgynitet är en bra egenskap. C skriver att förmågan att vara androgyn är en bra psykologisk egenskap:

Jag tror själva begreppet androgyn kommer ur en tanke om att vara sig själv mera. Dvs, tillåta både manliga och kvinnliga egenskaper hos sig själv.

Androgynitet kan vara både utseende och beteende. Även F tycker att androgynitet är bra, han pratar dock liksom C om androgynitet som en egenskap snarare än en könstillhörighet:

Jag gillar androgyna människor som inte ställer in sig i det ena eller andra facket. Jag tycker själv att jag har androgyna egenskaper och personlighet även om jag har en manlig könsidentitet.

Att det inte är helt lätt att vara könsöverskridande som transsexuell är också klart. Som transsexuell kanske det ibland till och med kan vara svårare att vara könsöverskridande än som icketranssexuell. Det finns starka normer för hur en ”äkta transsexuell” bör vara. Louise säger i en intervju i tidningen Corky:

Man kan bli ifrågasatt om man är TS tjej och klär sig i byxor. (Bertilsson 2000:36)

5.4 Kroppen

Ett centralt tema i informanternas berättelser är kroppen. Det handlar dels om att de känner/kände vantrivsel i kroppen. Dels om att insikten att de är födda i fel kön i flera fall kommer av kroppsupplevelser. Många av informanterna känner/kände (beroende på om dem gått igenom behandling än eller inte) förakt för sin kropp. Det som ogillas är de typiskt kvinnliga dragen och egenskaperna såsom breda höfter, bröst och mens. Informanterna gillar det som de uppfattar som manligt; breda axlar, håriga ben. Ofta beskrivs det också som att kroppen inte tillhör en själv. För C blev det fel då hans kropp under puberteten inte utvecklades som andra killars kroppar:

Vad jag tyckte hände var att jag i puberteten utvecklades åt fel håll. Jag har i princip alltid sett ut som kille, så för mig var det som om utvecklingen blev helgalen. Faktum är att jag varit relativt överens med min kropp, men att jag ju insåg att det behövdes den utveckling andra killar går igenom, t ex målbrottet etc.

En strategi för att hålla obehagskänslorna och olusten inför kroppen på avstånd är att försöka förtränga den, att inte relatera till den. Den kvinnliga kroppen och dess former kan också döljas under stora kläder och genom att binda bröstet. A skriver om sin kropp:

Den är inte min. Det är väl det enda jag kan säga säkert. Jag har turen nog att ha tillräckligt små bröst för att kunna binda om dom (sydde en Jox i skolan enkom för det). Hade jag inte det skulle jag antagligen inte klara av det alls. Som det är nu får jag tillräckligt med skit från folk för att jag ska ge upp och förtränga hela saken istället.

I Lundahls bok beskriver några av de äldre lesbiska kvinnorna de transsexuella upplevelser som de hade som barn. Också här handlar det dels om förakt för ”tjejpgrejer”, dels om utseende (kläder och frisyren) och kroppen, Sonia säger:

[...] jag hade en lekkamrat som bodde i samma hus och ho älskade och leka att man skulle vara prinsessa och prins och sagor och sånt och klä ut sig och hon tyckte det var väldigt roligt och hålla på att klä ut sig till prinsessa. Jag tyckte det där var larvigt (Lundahl 1998:60).

Lite senare säger hon:

[...] när jag var liten så ville jag ju vara karl eller man. Gick väl och tittade om det inte hade kommit en snopp nånstans (skratt) och mycket sånt där (Ibid, 61).

Kim brukade gå ut ensam i skogen om gömma sig under en gran och fantisera om att hon var kille:

[...] jag kände mig fortfarande som att jag inte hörde till nånstans alltså. Allting var fortfarande fel och min kropp började ju utvecklas då och bröstet började på att bli lite större och jag bad till Gud varenda kväll att jag skulle slippa och få några bröst för jag ville vara pojke (ibid, 63)

Även om känslan av att vara kille funnits på ett omedvetet plan tidigare minns de flesta en utlösande händelse som gjorde att de på allvar började fundera på sin könsidentitet. För två av informanterna är denna insikt starkt förknippad med kroppen. För A var det som om något snäppte till när han klippte håret kort. Han har alltid varit korthårig när han var yngre men hade vid tillfället lyckats spara ut håret genom att inte klippa sig under hela gymnasietiden. När han nu såg sig själv i spegeln efter att ha klippt av sig håret igen kändes det så rätt. Men när han tittade på den övriga kroppen blev det fel, den passade inte in. Även Bs insikt är förknippad med en spegelbild:

Jag såg mig själv i balkongdörrsfönstret en sen kväll. Jag hade inget på mig och insåg att jag hade förväntat mig ett annat utseende i spegelbilden. Ett manligt utseende. Jag hade fram till dess tänkt på mig själv som en person med rak kroppsform, utan midja och höfter och utan bröst. Då var jag alltså mor till en son jag själv fött varför jag givetvis inte hade den kroppen i verkligheten. Med den spegelbilden började allt på allvar för min del.

Vad är då en manlig kropp? Den beskrivs som en kropp med mer kroppsbehåring, mindre underhudsfett, mer muskelmassa, bredare axlar. Den manliga kroppen förknippas med styrka och smidighet. I regel har män också penis. Informanterna är dock noga med att säga att detta

är de egenskaper som de spontant kommer att tänka på och detta behöver nödvändigtvis inte stämma med verkligheten. C påpekar också att den kropp vi förknippar med den västerländska mannen inte är någon universell modell. När B skall definiera en manlig kropp räknar han också upp en rad inre egenskaper:

Den fungerar också annorlunda biokemiskt med en annorlunda sexdrift än kvinnor, ett högre Hb värde (bättre kondition, större risk för hjärt/kärlsjukdomar), en högre ämnesomsättning (behöver mer energi men fetma är farligare), gott om anabolt hormon (kroppen bygger lättare upp muskler) och ett jämnare hormonflöde som inte ger humörcykler.

Även om det finns många utmärkande saker för en manlig kropp tycks det viktigaste vara vem som finns innanför den. En person som definierar sig och känner sig som en man har också en manlig kropp. Efter att B räknat upp en rad egenskaper som förknippas med den manliga kroppen skriver han:

Men en manlig kropp är väl egentligen en kropp som tillhör en man och hur den då ser ut och fungerar inuti är irrelevant.

Resonemanget kan vid första anblicken tyckas ganska paradoxalt. Å ena sidan finns det i teorin en rad saker som skiljer mäns och kvinnors kroppar åt, å andra sidan är det enda som i praktiken utmärker någons kropp vem som finns innanför den, dvs. vilket kön man själv definierar sig som. Det behöver dock inte vara en motsättning, det gäller bara att skilja teori och verklighet ifrån varandra. Medan B är övertygad om att det finns en inre medfödd könsidentitet är det dock lätt för mig som genusvetare och icke-transsexuell att få detta resonemang till att det egentligen inte finns NÅGONTING som av naturen säger att vi är män eller kvinnor.

5.5 Transsexualism vs konstruktivism

Som jag skrev inledningsvis har FTM transsexuella inte sällan anklagats av feminister för att svika sitt kön. MTF har å sin sida blivit beskyllda för att deras transsexualism endast har att göra med att de vill ta sig in i separatistiska kvinnogrupper för att få ta del av energi som är förknippad med dessa. En av dem som i transsammanhang är känd för att inte ha behandlat transsexuella med respekt när hon skrivit om dem är teoretikern Janice Raymond. Hon kallar i sin bok *The Transsexual Empire; The Making Of The She-Male* (Raymond, 1994) män-till-kvinna transsexuella för män-till-konstruerade kvinnor. Fast hennes bok främst handlar om

transsexuella kvinnor har jag valt att ta upp henne som exempel därför att jag tror det kan förklara lite av den misstänksamhet som de flesta av mina informanter känner gentemot feminister och genusvetare. Raymond anser nämligen att en biologiskt född man aldrig kan bli en riktig kvinna. Hon menar att de ”män” som identifierar sig som lesbiska och som önskar vara med i feministiska och lesbiska grupper söker efter något mer än bara en kvinnlig kropp. De vill också ta del av den kreativa kraften som associeras med separatistiska kvinnogrupper. För Raymond är man-till-kvinna transsexuella *inte* välkomna i separatistiska kretsar – de är ju fortfarande män och kommer aldrig bli något annat (se förordet till 1994-års upplaga till *The Transsexual Empire*). Självs har hon en konstruktivistisk utgångspunkt men menar paradoxalt nog att våra kroppsliga erfarenheter som biologiska kvinnor är något som en biologiskt född man aldrig kan förstå eller uppleva och att han därför heller aldrig kan bli kvinna (ibid). Själv ser jag en tydlig paradox i att å ena sidan hävda att kvinnor *inte* innehar någon essentiell kärna, och å andra sidan påstå att erfarenheterna av att leva i en kvinnlig kropp gör att ”män” aldrig kan bli kvinnor. Själv anser Raymond att transsexuella kvinnor är värda all mänsklig respekt och värdighet – dock som män, inte som kvinnor. Jag anser dock att hon genom att konsekvent kalla man-till-kvinna transsexuella för *män* inte behandlar dem med värdighet. Att respektera någon måste väl betyda att behandla denna som den person han/hon är, och då även som det kön han/hon upplever sig tillhöra.

De flesta av informanterna tycks vara ganska dubbelt inställda till feminism och genusvetenskap. Å ena sidan tycker de att feminism är viktigt för synliggöra mäns makt över kvinnor. Å andra sidan känner de sig inte accepterade av feminister som anser att kön är en social konstruktion. E skriver:

Tyvär är de som kallar sig feminister ofta avogt inställda mot såna som jag. De tror visst att man inte kan vara transsexuell för att det inte är någon skillnad mellan män och kvinnor. Eller så tycker de att jag sviker det kvinnliga könet.

B skriver om alla de inställningar till transsexuella män jag tagit upp tidigare:

Genusvetenskap är viktigt för att förstå vårt samhälle men man ska inte förledas att tro att man får samtliga sanningar om kön, genus och könsroller från den. På en mer banal nivå brukar det dessutom frodas inställningar från feministiska flator att FTM-TS sviker sitt kön och det är inte en särskilt vetenskaplig inställning... Eller att transpersoner överlag borde ifrågasätta begreppet kön, (som att ”varför kan inte du som ju har chansen bryta mot könsmönstret och leva som man utan att göra om din kropp, det är ju inte kroppen som gör mannen?”) som om vi hade större skyldighet att göra det, för att konfirmera en genusvetenskaplig analysmodell om kön som konstruerat.

Vad informanterna menar med feminism står inte riktigt klart, det som står klart är dock att feminism för dem *inte* innebär detsamma som att anse att kön är konstruerat. Feminism är bra ända tills det kommer att handla om att kön är en social konstruktion. C skriver:

Ordet feminism får mig att må illa. Det beror förmodligen mest på mina erfarenheter av fanatiska feminister samt grundpelaren ”kön är endast en social konstruktion”. Det är svårt för mig att ansluta mig till feminism när densamma i stor sett betyder att jag, många av mina medbröder och medsystrar är fel-uppfosttrade. Om kön endast är en social konstruktion så har alltså mina föräldrar gjort någon grundläggande fel när jag socialiserades. Om man dock bortser från fanatiska feminister som själva blivit utsatta för övergrepp (och skulle behöva bearbeta sina trauman), så är ändå feminismen viktig. Det vore ju vansinne att påstå att det råder jämlikhet mellan män och kvinnor. Som man har man många osynliga privilegier. Jag mår lika illa av att se en intelligent kvinna nedgraderad av självgodare män, som när fanatiska feminister orerar.

Jag vill påpeka att vissa av informanterna för mig framstår som väldigt feministiska på andra ställen i texten. Tex. A som skriver om hur inte ens det biologiska utgör någon grund för särbehandling av män och kvinnor, utan att vi istället borde förändra biologin genom evolutionen:

Killar har en fysiskt annorlunda muskelmassa, som gör att de lättare kan utveckla sina muskler. Därför uppmuntras killar att göra det, även om det borde vara tvärtom, för att det skulle bli mer jämlikt. På grund av att killar uppmuntras blir de starkare vilket leder till att evolutionen inte ändrar om muskelstrukturen mot jämlikhet.

6. Sammanfattning och avslutande diskussion

6.1 Sammanfattning av resultat

Syftet med den här uppsatsen var att analysera sex transsexuella mäns syn på kön/genus och identitet. Innan jag började arbetet hade jag en vag föreställning om att könsidentiteten är viktigare för transsexuella än för andra. Jag har dock kommit fram till att den manliga könsidentiteten för mina informanter inte är lika viktig som jag trott. Att vara tillfreds med sin könsidentitet är ett grundläggande kriterium för att kunna trivas i livet, men de flesta framhäver att de framförallt är *människor*, framför kön. Jag har också kommit fram till att mina informanter anser att det finns en *medfödd* mental könsidentitet, som dock är väldigt svår att ta på. De flesta känner sig som män och har alltid känt sig som män, det är bara omgivningen som inte ”ser” att de är män. Vad det konkret innebär att känna sig som man är svårt att peka på. Främst verkar det handla om att *inte* kunna identifiera sig med kvinnor. Informanterna har istället upplevt att de tillhört det manliga könet. Ofta har känslan varit ganska oidentifierbar, men i vissa fall mer konkret. En stor del av upplevelsen av att vara transsexuell verkar handla

om att inte trivas i och inte kunna identifiera sig själv med sin egen kropp. Insikten om ens rätta kön har i två mycket konkreta fall även varit förknippad med kroppsupplevelser.

Informanterna uttrycker både en essentialistisk och en konstruktivistisk syn på kön. Å ena sidan finns det *något* som får oss att känns oss som män respektive kvinnor, å andra sidan består detta *något* inte av något konkret. Vad som identifierar en man respektive kvinna är varken den biologiska kroppen eller några egenskaper eftersom könens olika egenskaper främst är socialt konstruerade. Vad som identifierar en man respektive kvinna är endast honom/hennes egen identifikation av sig själv som man eller kvinna. En av informanterna uttrycker också tydligt att det finns fyra olika könsidentiteter; man, kvinna, mankvinna och neutrum.

Flera av informanterna är tveksamma till feminism och genusvetenskap eftersom teorin att kön är en social konstruktion innebär att de själva är fel-konstruerade. Ofta har de känt sig överkörda av feminister som ansett att de antingen svikit sitt kvinnliga kön, eller att de borde vara könskrigare istället för att ”byta kön”.

6.2 Teori vs verklighet

Jag misstänker att sannolikheten är stor att mina informanter känner sig överkörda även av denna uppsats eftersom jag trots deras berättelser står fast vid att kön är konstruerat. Att jag anser att kön är konstruerat innebär dock inte att jag inte tror att man kan uppleva sig vara född i fel kön. Även om jag i praktiken anser att det inte finns några kön och att man därför inte borde kunna känna sig som det ena eller det andra är jag väl medveten om att det i praktiken finns (främst) två kön; man och kvinna. Det är omöjligt att säga hur världen skulle se ut om vi inte hade några kön alls och antagligen kommer det dröja lång tid tills vi är där. Till dess är det nödvändigt att tala om kvinnor och män därför att det är den verklighet vi lever i. Jag vill här igen i enlighet med Lundahl understryka att ett konstruktivistiskt synsätt på kön och identitet *inte* innebär att kön eller identitet är något vi kan ta av och på. Identitet skall inte ses som en enkel fråga om att medvetet kunna välja det ena eller det andra. Ett konstruktivistiskt perspektiv handlar om att synliggöra vilka begränsningar och möjligheter som finns för vår identitetsformering. Att ha ett konstruktivistiskt perspektiv på mina informanternas berättelser handlar inte om att ifrågasätta det som de upplever. Min analys och mina åsikter gör inte deras berättelser mindre sanna.

6. 3 Diskussion om ämnet och materialet

Det måste erkännas att det var med viss tvekan jag valde transsexualism som b-uppsatsämne. För det första är det ett svårt och känsligt ämne. Jag känner mig väldigt tacksam för att mina informanter ställt upp och svarat på mina frågor trots vissa av dem har dåliga erfarenheter av feminister och genusvetare sedan tidigare. Det har delvis känts svårt att veta hur jag skulle förhålla mig till dem då de har ett annat synsätt på kön/genus än mig, det blir lätt så att de hamnar i en objektsposition och jag själv i en subjektsposition. Det är också lätt att känna att jag i min roll som genusvetare och student utnyttjat deras berättelser för att bevisa min teori, dvs. att kön är konstruerat. Jag tror ändå att jag varit noga med att lyfta fram att min analys och mitt synsätt inte gör deras berättelser mindre sanna. För det andra vill jag påpeka att jag egentligen känner jag mig tveksam till att analysera små, marginaliserade grupper då det lätt blir att de framstår som annorlunda, konstiga eller exotiska. Vad som egentligen borde analyseras är de grupper som besitter och reproducerar makt. En poäng med att skriva om en liten grupp kan dock vara att man vill synliggöra den inför människor som kanske annars inte hade kommit kontakt med den. Även om det naturligtvis är bäst om grupper synliggör sig själva hoppas jag att jag i alla fall bidragit en liten bit med att synliggöra FTM-TS inför andra genusstudenter.

Källor:

Skriftliga intervjuer med:

A: 22 år, bor i mellanstor stad, har träffat sin utredare tre gånger

B: 33 år, bor i storstad, är klar med behandling sånär som på en operation

C: 30-40 år, bor i storstad, utredningen var klar när C var 20 år

D: 21 år, bor i liten stad, har inte till utredning ännu

E: 24 år, bor i förort, har träffat sin utredare två gånger

F: 24 år, bor i mellanstor stad, har inte kommit till utredning ännu

Artiklar:

Bertilsdotter, Hanna (2000) *Snart ställs man ut på zoo* (Corky, april/maj/juni 2000)

Gradin, Elina (2000) *Transvision* (Zon, 3/2000)

Litteratur:

Ekins Richard och King Dave (2001) *Pioneers of Transgendering: The Popular Sexology of David O. Cauldwell*, The international Journal of Transgenderism, Volume 5, 2/2001 [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.symposion.com/ijt/cauldwell/cauldwell_01.htm> [2002-05-30]

Halberstam, Judith (1998) *Female Masculinity*, Duke University Press

Landen, Mikael (2001a) *Bytt är bytt- kommer aldrig igen*, Läkartidningen 30-31/2001 [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.geocities.com/tsbrotherhood/lakartidningen.htm> [2002-05-30]

Landen, Mikael (2001b) *Transsexualism – Epidemiology, phenomenology, regret after surgery, aeiteology, and public attitudes*,

Lundahl, Pia (1998) *Lesbisk Identitet*, Carlssons Bokförlag

Raymond, Janice G. (1994) *The Transsexual Empire – The Making of the She-Male*, Teachers College Press

Rfts (1997) *Myter och missförstånd kring transsexualism* [Elektronisk] Tillgänglig:
<<http://www.rfts.a.se/myter.html>> [2002-05-30]

Rfts (1997) *Utredningen av transsexuella i Sverige* [Elektronisk] Tillgänglig:
<<http://www.rfts.a.se/utred.html>> [2002-05-30]

Wickman, Jan (2001) *Transgender Politics – The Construction and Deconstruction of Binary Gender in the Finnish Transgender Community*, Åbo Akademis Förlag